DE VICTUS RATIONE IN CURANDIS MORBIS DISSERTATIO...

Carlo Castaman

Schiodeto

DE

VICTUS RATIONE

IN CURANDIS MORBIS

Dissertatio Inauguralis

QUAM

AD SUMMOS HONORES IN MEDICINA

ASSEQUENDUM

PUBLICE HABUIT

CAROLUS CASTAMAN

VICETINUS

PATAVII

TYPIS PENADA

MDCCCXLI

Oritur homo, et si ab aegris parentibus malo quodam fato procedit, semen morbosarum affectionum secum fert, quae illi molestum imo et intolerandum interdum pretiosum vitae munus efficere possunt. Quin si et sanis parentibus gignitur, ubi in exteriorum rerum conjunctione versatur nequaquam potentias omnes suae vitae infestas aut regulare omnino aut sibi subdere valet, adeo ut ipsis cito vel sero devictus non languere omnino cogatur. Oritur homo, et quidquid ipsum circumstat, sive aura quam spirat, sive alimenta quibus nutritur, sive ipsa lux qua vivificatur in causa esse possunt quare in morbum identidem incidat. Si porro omnem vivendi rationem ad naturae leges conformaret homo, ad seros forsitan dies posset incolumis pervenire; quibus posthac, somni suavis ad instar, placida mors finem imponeret; sed cum sociale hominum vinculum, tum etiam prospera vel sinistra fortuna et effraenatae animi cupiditates et insita ejus libido ea quaerendi semper quae placent, quin, utrum noceant nec ne, animadvertat, cum a naturae regulis transversum egerunt, et cur in dies infelix magis evadere, causas suppeditarunt. Ægrotat igitur homo, et tunc alienis po-

tissimum opibus indiget, et tunc in medicina praesertim et in iis qui eam profitentur spem omnem collocat. Quare homo, ubi aeger decumbat, valetudinem suam, si fieri potest, vel levamen saltem malorum quibus opprimitur jure sibi a medico expostulat. Quicumque igitur divina hujusmodi arte ad pristinam aegris sanitatem restituendam intendunt, nihil horum negligere debent, quae ad propositum finem recte perducunt. Victus porro ratio in morbis, sive, ut vocant, diaeta, de qua breviter nunc sermonem instituere aggredior, in causa potissimum est cur homines priori valetudini restituantur. Frustra enim medicus hominem solo vel aptissimorum medicaminum usu pristina sanitate donare sibi persuasum haberet, ubi recte moderatam victus rationem in morbis negligeret.

Nomine victus rationis non intelligo quidem usum pro varia temporum opportunitate rationabilem omnium organismi animalis modificatorum, sed alimentorum dumtaxat usum rationi innixum in morbis, sive ab iisdem alimentis plus minusve perfectam abstinentiam, quae reapse eo sensu quo generatim sumitur, quam appellant diaetam, constituit. Tunc igitur diaetae poni dicitur aegrotus, cum eum quocumque cibo abstinere jubet medicus. Primae causae quibus abstinentiam austeram copiososque potus praecepe-

rant medici, fuerunt aversatio a cibis et potus desiderium, quae ambo in morbis reperire saepenumero est. Insuper abstinentiae utilitatem tunc maxime comperisse visi sunt, cum plurimi, ex eo quod vel hujusmodi naturae impulsui minime paruerunt, vel cum non senserunt omnino, consuetis usi sunt alimentis, atque ita coepit eorum morbus in pejus prolabi. Abstinentiam unam esse ex praecipuis sanationis causis, quas medico offert therapeutica, nemo inficiabitur; eam enim praecipiens medicus nonnisi indicationem illam sequitur, quae per se patet. Rationes, quibus exactis ante annis abstinentiam in morbis medici praecipiebant, momentis nequaquam solidis innitebantur, quamvis et utile et prudens praeceptum esset. Cum diversa alimenta concederent, ne cruditatem efficerent febrimque nutrirent, verebantur. Firmioribus sane argumentis validioribusque theorematibus suffulcitur idea, quam nunc habemus, modi scilicet quo aegrotanti organismo utilitati est abstinentia; ejus enim emolumentum certo certius vel ex stimulorum subductione quibus organica viget efficacia, vel ex quiete digerentibus organis concessa, vel ex ea scientia proficiscitur, qua sane cognoscimus alimenta in aegri stomachum introducta et ad irritationem augendam si adsit, et ad eam si desit provocandam valde conferre. Nec nos latet prae-

terea abstinentiam ex eo quod animalem organismum iis, quas illi quotidie subdimus, substantiis privat, motum omnia organa enutrientem modificare, circulationem laxare, et nervosam plus minusve incitabilitatem, pulmonarem facile reddere actionem, conservare stomachi requiem cum aequabiliori vitalis actionis divisioni tali pacto faveat, exhaurire secretiones, nostrorum humorum ac sanguinis praesertim massam minuere, quam, si ex pulsuum statu et ex cutis temperie judicare volumus, minus stimulantem reddit. Hujusmodi sunt abstinentiae in organismo effectus, qui tanto majores evadent, quanto abstinentia ipsa erit perfectior. Cavendum tamen est ne eo ipsa perveniat, ut potionibus aegroti priventur, sine quibus gastro-enteritis exoriri posset. Cum de abstinentia absoluta sermo est, hujus nomine cujuscumque cibi sive solidi sive liquidi completa privatio intelligenda est, non tamen potus cujusque: ex quo patet abstinentiam, ubi exacte loquamur, nunquam esse posse absolutam. Ut porro diaetae effectus quales desiderantur evadant, ne potus aegroto concessus ejus influxui adversetur necessum est, nisi tamen praeter abstinentiam quaedam alia indicatio supplenda sit. Istiusmodi nunc generalibus de abstinentia notionibus praemissis, ejusque in organismo effectibus rite perpensis, ad eam peculiariter in

morbis acutis et in chronicis affectionibus considerandam gradum faciamus, ut inde eruamus quasnam de hoc usu utilitates in ipsarum curatione sibi spondere possit medicus.

Cum abstinentia, ut dixi, ejusmodi sit indicatio quae per se facile sistitur, clare patet, eam nullo modo animadversiones effugere potuisse illorum qui in patientis humanitatis cura omnem opera collocarunt. *Dum morbus in vigore fuerit, tunc tenuissimo victu uti necesse est,* Hippocrates ait, et imperat alibi, *febrienti cibum ne offeras.* Ex quibus sane praeceptis aliisque similibus multis quibus repleta sunt ejus opera facili negotio concludimus summum illum medicinae patrem utilem maxime in morbis praesertim acutis abstinentiam existimasse. Medicae artis historiam pervolventi nonnulli passim occurrunt, qui affectionum acutarum curriculo abstinentiae emolumenta probare aggressi sunt, sed id nequaquam eo pacto fecerunt quo in praesentiarum fit. Quod ad hanc gravem materiam attinet, remotiorum temporum medici maximam diligentiam adhibebant. Attento oculo aegroti vires prius perpendebant, considerabant mali naturam ac qualitatem, et ex prognosticis hujusmodi signis ipsius morbi durationem praevidebant; hinc aegri vires cum morbi vehementia atque duratione comparantes noverant, utrum aegrotus sine ullo

cibo vel sola contentus potione adhuc degere posset. Verum enim vero quantum ex istis considerationibus sophisticis abstinentiae usus cohiberetur, ecquis est qui non plane videat? Accedit eodem, quod, cum tunc temporis medici ex maxima parte falsae doctrinae dogmatibus imbuti essent, hoc panico semper timore obruebantur ne patientes debilitarent, et eo tantum animum intendebant, quomodo scilicet possent aegroto cibos praebere, eum tunc incolumem fore asserentes cum posset ali. At nostris hisce temporibus, quibus aetatum progressu etiam lux in medicina aucta est, abstinentiae usus in acutorum morborum cura magis magisque praevaluit. Et re quidem vera neminem fugit istiusmodi affectiones raro irritatione carere, quae cum quantitate alimentorum vel minima augeatur, satius imo necessarium omnes duxerunt ab iisdem prorsus abstinere. Quapropter morborum acutorum initio absoluta abstinentia non adultis modo sed et pueris et senibus et infirmis omnibus praecipiatur oportet, dummodo tamen minime ambigua sit irritatio, eoque magis si in ventriculo vel intestinis eveniat. Cum fortis sit irritatio maxime necessaria est abstinentia, quae eo magis severa erit quanto magis morbus in dies progredietur. Nec objiciant, quosdam esse morbos acutos in quibus enutriri et potibus corro-

borari debet aegrotus. Morbi illi, in quibus potiones infusionesque ac decocta aliqua subministrari possunt aegroto, sunt solummodo morbi remittentes, in dies valde producti. Nec putandum est potuum electionem ad nihilum conferre, dum potus species incongrui iterati casus periculosi ac mortalis causa saepe ac saepius esse potest. Idem etiam tunc dicendum, cum quamcumque vel tenuissimam potionem, imo et ipsam putam aquam per cochlear datam stomachus phlogosatus rejiciat. Ex quo patet rem valde imprudentem esse, si quis hoc tempore alimenta etiam liquida praecipiat. Imo nullum vel tenue alimentum aegroto praecipiendum est, quoad unumquodque symptoma grave omnino non evanescat; quod si et stomachus et intestina affecta fuerint, magis producenda erit abstinentia, nec concedetur esca nisi postquam irritatio gastrica aut intestinalis prorsus cessaverit. Animalis nutritio et fermentatae potiones etiam leves irritationem et phlogosim augent nisi pathologica conditio in ventriculo sit, et quoties in illo existere inveniatur, tunc maxime periculosum erit eas praecipere; quod quidem periculum eo etiam pervenire poterit, ut patientis vitae timendum sit. Alimenta et id genus potiones nocumento sunt etiam ipsius convalescentiae tempore.

In morbis igitur acutis necessaria est austera

abstinentia, quae cum ventriculus sit irritatus, erit quoque absoluta. Enim vero ut in acutis, non tamen semper in chronicis etiam affectionibus ad hanc praestantissimam sanitatis causam confugere medicus potest. Si enim aegrotus austeram abstinentiam certo temporis spatio tolerare valet, eo majori quam ipse morbus illi erit detrimento, si plusquam oportet, protrahatur. Hinc habita hujus rei ratione in medicina minora considerantur in chronicis quam in acutis affectionibus emolumenta, cum e contrario majora imo insuperabilia etiam obstacula in iis sint, quae obviam sunt medico in curativorum mediorum ex. gr. abstinentiae applicatione et continuatione. Quapropter hoc est maximum sanitati in longae durationis morbis impedimentum; nec defuit qui minime asserere dubitaverit plurimas ventriculi, pulmonis et intestinorum infirmitates curari posse, si in chronicis morbis tanta perseverantia posset praecipi abstinentia, quanta in acutis praecipitur.

Quod tamen ad victus rationis praescriptionem in chronicis morbis attinet, iisdem semper regulis standum est, habita porro ratione discriminis, quod a mali duratione et ab absoluta aegrotantis aliquantum alendi necessitate procedit. Minuenda saltem erit ciborum quantitas et quam primum fieri poterit ad abstinentiam ite-

rum recurrendum; quae austera etiam fiet, quoties febris accendatur, acceleretur pulsatio, cutis calor crescat aut uno verbo exacerbationis aut irritationis existentis propagationis symptomata manifestentur. Hinc Hippocratis praeceptum: *In exacerbationibus cibum subtrahere oportet, exhibere enim noxium est.* Quoties porro ex altera parte male enutritus fuerit aeger in hujusmodi morbis, tunc opus erit medico ut salubrium alimentorum electionem illi commendet, et ex adverso austeram abstinentiam, quoties nutritus fuerit nimis, nec non levia et succi plena alimenta sed numero exigua, ubi harum rerum privationem toleraverit. Quod porro pertinet ad ciborum naturam qui ratione habita characteris morbi suppeditandi sunt, necesse est ut medicus perpendat tempora et effectus etiam jam notos quos in infirmo organismo substantiae produxerint et, ut ita dicam, a juvantibus et laedentibus regulam sibi sumat, ut in medicinalium praescriptione usuvenit. Maximi sane foret momenti animadvertere quinam esse possint effectus nutritionis protractae una tantum substantia adhibita; quo pacto fortasse eo facile devenire possemus, ut plurimae chronicae infirmitates curentur. Verum praeter quam quod nulla mihi voluntas est de hujusmodi negotio dijudicandi, id profecto mearum virium exsuperat tenuitatem.

Quod si in chronicis morbis curandis minime ab abstinentia illae utilitates habentur, quae ex ejus usu. in acutis affectionibus proficiscuntur, id fortasse propterea accidit, quia haberi in primis non potest ea profunda modificatio, quam abstinentia in alteris determinat. Generatim tamen id maxime et nunquam satis commendatur iis qui morbis chronicis afficiuntur, ut, quamdiu fieri potest, semper ad abstinentiam confugiant; compertum enim fuit saepenumero varios chronicos morbos per abstinentiam rara constantia adhibitam curatos fuisse.

Victus ratio sive diaeta praecipuam quidem curae palliativae partem efficit, illius, inquam, curae, quam in iis affectionibus chronicis incurabilibus quae ab invincibilibus solidorum laesionibus procedunt et organicae appellantur, solent medici adhibere, ut vitam protrahant vel saltem minus molestam reddant iis infelicibus qui iisdem premuntur. Nec minoris utilitatis est recte moderatus usus alimentorum, et major minorve ipsorum abstinentia in inveteratarum localium affectionum cura; unde Hippocrates ait: *Morbi quicumque ulcerum genere continentur et reliquo corpore supereminent, una cum medicamentis etiam fame curandi sunt.*

Nec ex animadversione, qua nonnulli asserunt seniores corroborantibus indigere ne nimis cito

decrescant et pueros ut dispendio suppleant, quod ab eorum rapido incremento provenit, aliquis putet hujusmodi senes et pueros morbis affectos prae adultis nutriendos esse. Stomachus enim pueri adulti stomacho magis sensibilis est; et si alimenta senibus in morbis concederentur ne debiles evaderent, cum austera abstinentia opus esset, profecto in pejus rueret morbus et dum nimis incaute accendebatur illa vitae scintilla extingueretur.

Dum igitur clare per se patet nulli esse locum timori in praecipienda vel maxime rigida abstinentia in morbis acutis, sthenicis et gravibus, dumque immo eam maximae utilitatis esse intelligitur; nonnulli ex medicis in eam e contrario adducuntur sententiam ut existiment severam abstinentiam debilibus detrimento esse: qua in re tamen hoc tantum cavendum est, ne videlicet hujusmodi homines nimium longae abstinentiae subjiciantur. Plerosque heu nimium! fefellit opinio morbos scilicet ab atonia proficisci; et istiusmodi hypothesi, quam modo sanior doctrina jure ac merito posthabet, plurimi parum prudentes medici innixi alimenta succo plena in morbis iis praecipiebant qui exterius pallore, macie et muscularis apparatus infirmitate manifestabantur. Nihil*o* tamen secius in iis etiam morbis saltem *interrupte* adhibenda est abstinentia; quin et in

iis, qui ab alicujus praecipui organi infirmitate procedunt, item praecipienda est, dummodo tamen stomachus forti irritationi obnoxius inveniatur.

Ex quibus omnibus facili negotio deducitur quod medicus debet in morbis ad diaetam confugere, cum saepenumero illa satis sit in gravioribus malis sanandis, cumque leviora, nisi ipsa adhibeatur, graviora saepius damnosaque evadant. Immo quamquam stomachus affectus non esset, experientia id comprobat, opus scilicet digerens et usum alimentorum morbosam organi laesi conditionem augere, ubi is irritetur. Concludamus igitur rationem victus sive diaetam in morbis praecipuam esse eorum sanitatis causam, ideoque eam esse medico ad optimum curae exitum plurimi existimandam. Utilius igitur erit abstinentiam vel severissimam praecipere, quam ab ejus usu nimis celeriter recedere; qua in re nihil valent praecepta, cum experientia ipsa per se aperte loquatur.

THESES DEFENDENDÆ

I.

In morborum curatione diaetae necessitas per se patet.

II.

In morbis chronicis diaeta, quando adiberi potest, semper valde utilis.

III.

Per diaetam graviores morbi sanantur, absque diaeta leviores affectiones graviores fieri possunt.

IV.

Ad hominis salutem prae uno alimenti genere utilior diversorum miscela speciatim animalium ac vegetabilium.

V.

Amoena conversatio egregium remedium.

VI.

Medicus, qui solum localiter oculorum turbas contemplatur, facile in sua cura errore corripitur.

VII.

In morbis nonnullis infantum melius est curare nutricem quam infantem.

VIII.

Mulieres facilius quam viri insaniunt, facilius vero sanitatem recipiunt.

IX.

Mater, quae cum valeat non lactat prolem, quam genuit, nec matris nomine digna videtur.

24